

τίρρητα ξύλο τόσο καὶ γιὰ τὸν δικό μας ιστορικὸ τῆς φιλοσοφίας: «ἔται σιγὰ-σιγὰ στὴν θέσιν τῆς βαθειᾶς ἐρμηνείας τῶν αἰωνίων αὐτῶν προβλημάτων ἐμπήκε ἔνα ξηρό, ιστορικὸ καὶ φιλολογικὸ ἐρωτηματολόγιο περὶ τοῦ τι ἐσκέφθηκε καὶ τι δὲν ἐσκέφθηκε ἐτοῦτος ἢ ἐκεῖνος ὁ φιλόσοφος».

*Ιωάννης N. Θεοδωρακόπουλος

Athur Salz: Macht und Wirtschaftsgesetz.

*Εξεδόθη τῷ 1930 ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Παγεπιστημίου τῆς Αἰδελνέργης Arthur Salz βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον *Macht und Wirtschaftsgesetz*. Ἡ κατανόησις τοῦ ἔργου τούτου καὶ ἡ δικαία ἀποτίμησις αὐτοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἔχει μόνον ὡς πρὸς τὰ συμπεράσματά του σημασίαν, ἀπαιτεῖ τὸν προσεταιρισμὸν τοῦ πνεύματος τοῦ διέποντος αὐτό.

Εἰναι: ἄλλως τε κατ' ἔξοχὴν ἐνδιαφέρουσα ἢ τοιαύτη μελέτη ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ὁ Arthur Salz εἶναι ἀπὸ τοὺς σπανίους ἐκείνους ἀνθρώπους μὲ ἀπολύτως προσωπικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀπολύτως ἐπιστημονικὴν συγείδησιν· ἀλλ' ἀμφότερα ταῦτα χωρὶς ποτὲ ν' ἀναπτυχθῇ τὸ ἰδιότυπον πνεῦμα τῆς ὑποκειμενικότητος τῆς κρίσεως καὶ χωρὶς ποτὲ ἡ ἀποκρυστάλλωσις τῆς ἐπιστημονικῆς του συγειδήσεως νὰ ἴσωπεδώσῃ τὰ προσωπικὰ γυνωρίσματα τοῦ πνεύματος του. Ἐπέτυχε δηλαδὴ τὸ ἐσωτερικὸν ἐκεῖνο μέτρῳ, τὴν ἀρμογίαν, ἡ δποία χαρακτηρίζει τὰ μᾶλλον ἀνεπτυγμένα πνεύματα δσάκις ώριμάζει καὶ οὗτως εἰπεῖν ἀποκρυσταλλοῦται πλέον ὁ πολιτισμός, ἀλλὰ τοῦτο εἰς ἔποχὴν ἔξδχως μεταβατικὴν καὶ εἰς χώραν, ἡ δποία σήμερον ἔτι διασείεται ἀπὸ τὸν ἐκ τοῦ παγκοσμίου πολέμου κλονισμόν. Τοιούτου χαρακτῆρος ἡ συγνόφανσις πρὸς τοιαύτην ἐπιστημονικὴν συγείδησιν καὶ ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐπιτυχανομένη εἶναι πρᾶξις ἀληθῶς ἀνωτέρα καὶ τῆς δποίας ἡ ἀνωτερότης εἶναι καταφαντῆς εἰς κάθε δημιουργικὴν ἐκδήλωσιν. Πρωτίστη δὲ τῆς δημιουργίας ἐκδήλωσις εἶναι ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας. Ὁ Arthur Salz ἐργάζεται καὶ διατυποῦται κατὰ τρόπον τόσον εἰς αὐτὸν ἀποκλειστικῶς ἵδιάζοντα ὥστε νὰ μὴν ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἰδιότυπην

αὐτὴν οὐδεμία κατὰ τὰ κοινὰ μεταβιβάσιμος ἀρχή. Διότι κατὰ τὰ κοινὰ μεταβιβάζεται μόνον διὰ δύναται νὰ διατυπωθῇ δι' ὀρθολογικοῦ διαγράμματος, διὰ δύναται δηλαδὴ ν' ἀποδῆ ἀντικείμενον μηχανικῆς ἀντιλήψεως. Ἀλλὰ ἡ διαλεκτική, ἡ ὁποία εἶναι ἡ φυσικὴ ἐκδήλωσις τῶν πνεύματος τοῦ Arthur Salz ὅπωσδήποτε καὶ ἐν ὀρθολογικῷ περιεγράφετο ἦθελεν ὑποστῆ περιεργισμὸν τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴν εἶναι πλέον διὰ τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀντικείμενον μηχανικῆς ἀντιλήψεως, ἡ ὁποία μηχανικὴ ἀντιληφτικὲς εἶναι κατ' ἀνάγκην ἑτεροκίνητος, διότι τοῦ συγγραφέα μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ δημιουργοῦ της ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Arthur Salz κινεῖται ἀπὸ τὴν ἴδιαν αὐτῆς δύναμιν, εἶναι δηλαδὴ ὀργανική, δὲν εἶναι μηχανική. Ἀλλὰ δὲν ἔπειται ως ἐκ τούτου ὅποιαρις εἶναι γνωριστος. Καὶ ἐν δημοσιητικῇ τοῦ δημιουργοῦ της ἴδιας, ἀνωφελής καὶ ἀγρηστος. Καὶ ἐν δημοσιητικῇ τοῦ δημιουργοῦ της ἴδιας, διαλεκτικὴ τοῦ δημιουργοῦ της ἴδιας, οὐδὲν διαλογικὸν ἔπειται διὰ θέσης ὡς ἐκ τούτου ἀγρηστος καὶ ἀνωφελής. Θ' ἀπετέλουν ἀπόλυτον δικαιολογίαν δι' αὐτὴν τὰ συμπεράσματα τοῦ δημιουργοῦ της. Ἀλλ' ἐὰν ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Arthur Salz δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβιβάσθῃ ὅπως εἰ γραμματικοὶ κανόνες, ἀφομοιώνει ὅπως ἀφομοιώνει τὸ καλλιτέγγητικα. Ἀφοῦ μεταβιβάσῃ δηλαδὴ τὴν ζωὴν του καθιστᾷ νοητὴν τὴν λογικὴν του ἐνέργειαν. Ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Arthur Salz προσφίλες ἀντικείμενον ἔχει τὴν ἴστορίαν, τὴν ἴστορίαν ως ἔμπρακτον διαλεκτικόν. Ἡ συγγραφέας τῆς διαλεκτικῆς τῶν νοημάτων καὶ τῆς διαλεκτικῆς τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων εἶναι, εἰς τὸ ἔργον τοῦ Arthur Salz, τόσον τελεία καὶ τόσον αὐθόρυητος, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀντιληφθῇ διὰ αγνώστης ἐὰν διδηγήθει ἀπὸ τὴν μίαν ἢ ἀπὸ τὴν ἄλλην. Τούτο δὲ κυρίως διφεύλεται εἰς τὸ διὰ τὸ Arthur Salz ζηναίνει τὴν ἴστορίαν, ἀλλὰ δὲν τὴν ἀποσυνθέτει, διότι γωρίς νὰ λησμονῇ τὴν ἰδιωτυπίαν καὶ τοῦ ἐλαχίστου μερίου τῆς ἴστορίας δὲν ἔξετάζει τούτο αὐτοτελῶς ἀλλ' ἐν συγδυασμῷ πρὸς διὰ πράγματα συγδέεται.

Εἰς οὐδὲν ἄλλο ἔργον ἔχει ἐπιδεῖξη ὁ Arthur Salz μὲ τόσην ἐνέργειαν τὴν ἰδιωτυπίαν τῆς προσωπικότητός του, τὸν πλοῦτον τῆς διαλεκτικῆς του καὶ τὴν ἴστορικὴν διαρατικότητά του διότι εἰς τὸ ἔργον του Macht und Wirtschaftsgesetz. Οὐδέποτε ζωες ἐπελήφθη τοῦτο ἐρεύνης ἐκτενεστέρου θέματος, ἀλλ' ἡ ἐκθεσις τῶν ἀπόψεών του, μετά

τὴν προηγουμένην ἀναπαράστασιν τῶν σκέψεών του, δύσονδήποτε καὶ ἀν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔγδιαφέρῃ καὶ νὰ ὠφελῇ, θ' ἀπετέλει προφανῶς μείωσιν τοῦ ἔργου, τοῦ ὅποίου ἡ κατανόησις ἀνάγκη νὰ εἶναι ἀμεσος καὶ εἰσαγωγικῶς διευκολυνομένη μόνον. Πρὸς κατανόησιν δημιώς τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐξεταζομένου θέματος δρθὸν εἶναι νὰ ἔκτεθῇ συντόμως ἡ κάτωψις τοῦ ἔργου.

Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τίθεται τὸ πρόβλημα καὶ ἴδιας ἀναλύοται καὶ ἀντιπαραβολούται ἡ ἔννοια τοῦ οἰκονομικοῦ νόμου καὶ τῆς δυνάμεως, διαχρινομένης εἰς ὑποκειμενικήν καὶ ἀντικειμενικήν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, δτι ὁ καθορισμὸς τῆς ἔννοίας τοῦ οἰκονομικοῦ νόμου καὶ τῆς δυνάμεως δὲν ἀπολήγει, δημιώς συνήθως, εἰς ξηρὸν καὶ τυπικὸν δρισμόν, ἀλλ' ἀπὸ περιορισμοῦ εἰς περιορισμὸν τῆς ἀκαθαρίστου κατ' ἀρχὰς ἔννοίας περιγράφει δ συγγραφεὺς τὰς ἔννοίας, μὲ δισηγ ἀκρίβειαν ἐπιτρέπει τῶν πραγμάτων ἡ φύσις, χωρὶς αὐτὰν διαστρέφωνται. Ἐπὶ τῇ εὔκαιρᾳ ταύτῃ δύναται νὰ προταθῇ ἡ ἔννοια τῆς ἀντικειμενικῆς δυνάμεως ν' ἀποδίδεται τοῦ λοιποῦ διὰ τοῦ εὐληπτοτέρου δρου κοινωνικὴν ἀνάγκην. Μεθ' ὁ ἀποδεικνύεται ἡ ἀνεπάρκεια τῆς καθαρῶς δυναμικῆς ἡ καθαρῶς στατικῆς ἀπόψεως ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος. Τὴν σχέσιν δυνάμεως καὶ ὑποκειμενικοῦ νόμου ἐξετάζει δ συγγραφεὺς εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον καὶ, ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ἐπειρᾶσεως τῆς πολιτείας εἰς τὰς οἰκονομικὰς συναλλαγὰς, ἴδιας ὑπὸ τὸ κράτος τῆς κεφαλαιοκρατίας, εἰς τὸ τέταρτον του κεφάλαιον. Εἰς τὸ πέμπτον κεφάλαιον ἐμβαθύνει εἰς τὰ ἀπότερα καὶ ἀσυνείδητα θεμέλια τῆς κεφαλαιοκρατίας. Καὶ καταλήγει τέλος εἰς τὸ συμπέρασμα δτι μόνον ἐφ' δσον ἐπέλθη πραγματικῶς συνδυασμὸς μεταξὺ πολιτείας καὶ οἰκονομίας καὶ τέλος ἐκλείψει καὶ ἡ πρωσπάθεια τῆς ἀλληλοκυριαρχίας μεταξὺ πολιτείας καὶ οἰκονομίας θὰ ὑπάρξῃ δυνατότης ἀναπτύξεως ἀληθοῦς πολιτισμοῦ καὶ ἀληθοῦς καλλιεργείας. Ταῦτα ἐν δλίγοις. Σκόπιμον εἶναι καὶ δικαιοιον τὸ ἔργον αὕτη ν' ἀναγνωσθῇ εὐρύτατα.

"Αλλως τε ὁ Arthur Salz διατυποῦται εἰς ὑφος ζωηρὸν καὶ σαφές, εἰς δὲν ἀπολείπει καὶ ἡ ἀπόλυτος εὐγένεια τῆς μορφῆς καὶ τοῦ διαπνέοντος ἥθους, ὑφος ἀπηχοῦν βαθύτατα εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀναγγώστου. Κατορθώνει μάλιστα ὁ συγγραφεὺς νὰ καθιστᾷ ἐμφανῆ καὶ τὴν ἐλαχίστην διακύμανσ.ν τῆς σκέψεώς του μὲ τόσην ἀκρίβειαν ὥστε

ν' χριστείνη πλέον τήν ουδέγνωσας και λογοτεχνικής έξόγιος ένδιαφέρουσα. Δύναται τις ως πρὸς τὴν διατύπωσιν τοῦ ἔργου νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Arthur Salz ὑπῆρξεν ἐπαξιώς ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Friedrich Gundolf.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Arthur Salz, μεταξὺ τῶν ὄποιων γῆτάνχησεν νὰ συγκαταλέγεται και ὁ γράφων, ἀνυψώμενος και πάλιν εἰς τὰ ὑψηλὰ πνευματικὰ ἐπίπεδα διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἔργου τούτου, εἰς τὰ διποτα ἐγνώριζεν νὰ τοὺς διδηγῇ. Καθόλου δὲ πολλὴ συγκίνησιν ἀναμμηνησαόμενοι τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ και λύπην ταῦτογράνως ἐπειδὴ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ παρατείνουν ἐπὶ μακρὸν ὅτι διάστημα τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξόγιου προφορικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας.

Θ. Τσάτσος

Archiv für Geschichte der Philosophie ὑπὸ Arthur Stein, τόμ. XL, τεῦχ. A' Berlin, 1931.

Εἶναι τὸ ἀρχεῖον τῆς ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας τὸ ὅποιον ιδρύθη τῷ 1889 ὑπὸ τοῦ Ludwig Stein μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν Hermann Diels, Wilhelm Dilthey, Benno Erdmann και Eduard Zeller και τὸ ὅποιον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ιδρυτοῦ περιήλθε εἰς τὰς χεῖρας τοῦ υἱοῦ Arthur Stein, καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βέρνης. Ὁ γέος διευθυντῆς τοῦ περισσικοῦ ἥθελησε νὰ δώσῃ νέαν μορφὴν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου θήματος και ἐκέρδισε πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν δὲλας τὰς σημαντικὰς δυνάμεις τῆς Γερμανίας εἰς τὸ πεδίον τῆς ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας. Ἐκεῖνο διμως τὸ ὅποιον καθιστᾷ τὸ περισσικὸν πράγματι νέον εἶγα: τὸ γεγονός ὅτι ὁ γέος τοῦ διευθυντῆς κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ συνεργάτας ἀπὸ δλας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ κόσμου δπου καλλιεργεῖται τὴν ἴστορία τῆς φιλοσοφίας. Ἐπίσης ἀξιόλογον εἶναι και τὸ γεγονός ὅτι τὸ «ἀρχεῖον τῆς ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας» θὰ δημοσιεύγεται τὸ ἔξιη, ἐν εἶδει ἀνακοινώσεων, ἀρθρών περὶ τῆς φιλοσοφίας κινήσεως και περὶ τῶν ἐργασιῶν ποὺ θὰ γίνωνται κατ' ἕτος εἰς ἐκάστην γώραν. Οὗτω πως θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ παρακολουθῇ κανεὶς τὴν δληγούντησιν εἰς τὸ πεδίον τῆς ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας. Ἀν κρίνῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν συνεργατῶν και ἀπὸ τὴν πληθὺν τῶν προσαναγγελλομένων ἀρθρών και μελετῶν δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι διὰ πρώτην τοράν· ἐκδίδεται ἐν Γερμανίᾳ φιλοσοφικὸν περισσικόν μὲ τόσου πολυάριθμον ἐπιτελεῖται συνεργατῶν. Ἀλλὰ και τὰ δινόματα τῶν συνεργατῶν ἐν ἰδῇ κανεὶς και γνωρίζῃ πέσῃ ἀξία συνδέεται μὲ κάθε ὅμολογήσῃ ὅτι και ποιοτικῶς τὸ «ἀρχεῖον τῆς ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας»

ύπερέχει παντὸς ἄλλου διότι συγκεντρώνει πράγματα τὰς ἀρίστας δυγάμων. Αἱ πρωταναγγελλόμεναι μελέται ἀναφέρονται εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς τῆς ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας, τὴν ἀρχαιότητα, τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν νεωτέραν καὶ νεωτάτην ἐποχήν, καὶ εἰς ὅλους τοὺς φιλοσόφους.

"Ηδη ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τεῦχος μὲ συνεργασίαν τῶν Heinrich Rickert, Ernst Hoffmann, Hermann Glockner, Guido Calogero, Fritz Medicus κ.τ.λ..

Τρεῖς ἐκ τῶν τακτικῶν συγεργατῶν τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ «ἀρχείου φιλοσοφίας καὶ θεωρίας τῶν ἐπιστημῶν» εἰναι καὶ τακτικοὶ συνεργάται τοῦ γένους περιοδικοῦ, τὸ δποῖον ἀρχίζει τὴν νέαν του ζωήν μὲ μίαν μελέτην τοῦ Rickert περὶ ἴστορίας καὶ συστήματος τῆς φιλοσοφίας.

Τὸ γεγονός ὅτι καὶ τὸ «ἀρχεῖον φιλοσοφίας καὶ θεωρίας τῶν ἐπιστημῶν» ἔρχεται τὴν ζωήν του μὲ μελέτην τοῦ Rickert «περὶ τῆς αἰώνιας γενετητος τῶν Ἑλλήνων» συνδέει τοὺς δύο πνευματικοὺς δργανισμούς, ἀν καὶ ἄλλοι εἰναι οἱ σκοποὶ τοῦ «ἀρχείου φιλοσοφίας καὶ θεωρίας τῶν ἐπιστημῶν» καὶ ἄλλοι οἱ σκοποὶ τοῦ «ἀρχείου τῆς ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας». Νὰ εὐχηθῇ κανεὶς εἰς τόσον ἵσχυρὸν δργανισμὸν μακράν ζωὴν εἰναι σχεδὸν περιττόν, διότι καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἔχει δπισθέν του ζωὴν πολλῶν δεκαετηρίδων, ἔστω καὶ ὑπὸ ἄλλην μορφῆν, καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἔχει ὡς συνεργάτας τοὺς γνωστοτέρους ἐργάτας τῆς ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἐξασφαλίζει ζωὴν μακράν. "Ἄν μάλιστα λάβει ὑπ' ὄψει του κανεὶς ὅτι τὰ περιοδικὰ εἰς τόπους δπου ὑπάρχει καὶ καλλιεργεῖται πράγματα ἡ ἐπιστήμη, ζῶν ὅχι τόσον ἀπὸ τὰ πρόσωπα, δσον ἀπὸ τοὺς σκοποὺς ἀπὸ τοὺς δποίους διαπνέονται, τότε δὲν εἰναι δυγκτὸν γ' ἀμφιβάλῃ καὶ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ «ἀρχείου τῆς ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας».

I. Θεοδωρακόπουλος

Ἡ ἴστορία τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ 1930.

(Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Archiv für Geschichte der Philosophie»).

Τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν βιβλίων τὰ δποῖα ἐδημοσ.εύθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1930 ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἴστορίαν τῆς φιλοσοφίας ἀφορῶσι τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος. Καὶ πρωηγουμένως εἶχον ἀσχοληθῆ μὲ αὐτὴν σπουδαῖοι ἀνδρες ὡς οἱ Henry Jackson, Archer Hind, Cook Wilson, James Adam καὶ John Burnet· ὑπάρχουσι δὲ σήμερον οἱ φρονοῦντες ὅτι διὰ γὰρ καταγοήσωμεν τὰ ἡμέτερα προβλήματα ἀνάγκη γὰρ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν Πλάτωνα. Εἰς τὰ 1926 ἐδημοσίευσεν δ A. G. Taylor λίαν περιεκτικὸν βιβλίον φέρον τὸν τίτλον «Plato, the Man and his Work» (Πλάτων, ὁ ἀνθρωπός καὶ τὸ ἔργον του), δπου δ συγγραφεὺς πραγματεύεται ἔκαστον διάλογον χωριστὰ ἀγευ συγδέ-

τερής τινος τωντον μεταξύ των. Τού συγγράμματος τούτου αυτοπλήρωμα είναι διηγατόν νάθεωρη τὸ ἔργον τοῦ G. C. Field, καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας ἐν Bristol, ὥπο τὸν τίτλον «Plato and his Contemporaries» (ὁ Πλάτων καὶ οἱ σύγχρονοι του). Τὸ ἔργον τοῦτο διαιρούμενον εἰς τρία μέρη προχωματεύεται 1) τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Πλάτωνος 2) τὸ γῆθικὸν καὶ πολιτικὸν καὶ 3) τὸ φιλολογικὸν καὶ φιλοσοφικὸν περιεγόμενον τῶν διαλόγων. Ως πρὸς τὴν χρονολογικὴν κατάταξιν τῶν διαλόγων ἀκολουθεῖ τὸν Ritter. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Burnet καὶ Taylor, θεωρεῖ ὁ Field ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους λεγόμενα ὑπερακοντίζουσι κατὰ πολὺ τὰ ὑπὸ τοῦ ιστορικοῦ Σωκράτους διδαχθέντα. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Σωκράτους ἐπὶ τοῦ Πλάτωνος ὑπῆρξε μεγάλη, ἐπὶ τοῦ γῆθικοῦ πεδίου, ἐνῷ ὁ ἐπιστημονικὸς καθορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῷ κόσμῳ εἶναι προτὸν αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος. Ως πρὸς τὴν σχέσιν τῷ Πλάτωνος ἀπέναντι τῶν Πυθαγόρεων, ὁ Field αγρύσσεται ἀντίθετος πρὸς τοὺς Taylor καὶ Burnet οἱ δόποις ἐν τῇ πλατωνικῇ ἀντιλογίᾳ καὶ κοσμολογίᾳ διαιρίνουσι παντοῦ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πυθαγόρα. Ἀλλως τε οἱ σύγχρονοι τοῦ Πλάτωνος Πυθαγόρειοι οὐδεμίαν σχεδὸν ἡσκησαν ἐπιστημονικὴν ἐπιρροήν. Ὁ Field νομίζει ὅτι ἐπὶ τοῦ Πλάτωνος ἡσκησε σημαντικὴν ἐπιρροήν ἡ συναναστροφὴ τοῦ μετὰ τοῦ Εὐκλείδου ἐν Μεγάροις τὴν ἐπίδρασιν ταύτην ἀνευρίσκει ἐν τῷ «Σοφιστῇ» καὶ τῷ «Παριενίδῃ».

Λίαν ἐνδιαφέρουσαν μελέτην τῆς περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίας τοῦ Πλάτωνος περιέχει τὸ ἔργον τοῦ Sir James Frazer «The Growth of Plato's Ideal Theory» («ἡ ἀνάπτυξις τῆς περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίας τοῦ Πλάτωνος»). Ἡ διποψίς τοῦ συγγραφέως εἶναι ἡ ἐξής: Ὁ Σωκράτης ἐξηκετεῖ μέγρι θεωρίας τῆς γνώσεως δχι: δριώς καὶ μέχρι θεωρίας τοῦ εἶναι, ἡ δὲ διαλεκτικὴ αὐτοῦ μέθοδος ἀπετέλεσε τὴν ἀφετηρίαν τῶν γνωσεολογικῶν σκέψεων τοῦ Πλάτωνος. Οἱ διάλογοι διαιροῦνται: κατὰ ταῦτα εἰς δύο κατηγορίας 1) εἰς σωκρατικοὺς οἱ δόποις: ἀποδιδουσιν ἐν γένει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους καὶ 2) εἰς πλατωνικοὺς εἰς τοὺς δόποις ὁ Πλάτων ἐκθέτει τὰς ἴδιας αὐτοῦ θεωρίας. Ἀπὸ τοῦ «Μένωνος» καὶ τοῦ «Κρατύλου» ἀρχίζει ἐκτιθειμένη σαφῶς ἡ περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρία. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἡ θεωρία αὕτη εἶχεν διτολογικὸν χαρακτήρα καὶ δχι: λογικόν, οὔτε ἐθεώρει τότε ὁ Πλάτων ὅτι ὑπῆρχον ἴδεαι περὶ δλῶν τῶν γενικῶν ἐννοιῶν. Οὗτοι ἐν τῷ «Φαίδρῳ» ἀναγνωρίζονται ἴδεαι περὶ τῶν καλῶν ἐννοιῶν δχι δριώς καὶ περὶ τῶν κακῶν δηλ. ἀναγνωρίζεται ἴδεα τῆς διαιαιοσύνης δχι δριώς καὶ τῆς ἀδιαιίας, τῆς γνώσεως ἀλλ' δχι καὶ τῆς ἀγνοίας ἀλπ. Ἐν τῷ «Πολιτείᾳ» δριώς ἀναγνωρίζονται ἴδεαι: περὶ δλῶν τῶν δυτῶν. Κατὰ τὸν Frazer ἡ ἀνάπτυξις τῆς θεωρίας εἰς τοὺς μετέπειτα διαλόγους, ἥτοι τὸν «Σοφιστὴν» τὸν «Παριενίδην», ἀποτελεῖ πράγματι καταστροφὴν τῆς περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίας.

Εἰς τὸ «Journal of Philosophical Studies» ('Ιανουάριος 1930) ἔθημοσιεύθη μελέτη τοῦ καθηγητοῦ T. E. Jessop: «The Metaphysics of Plato» (ἡ μεταφυσικὴ τοῦ Πλάτωνος). Ὁ συγγραφεὺς Ιαχυρί-

ζεται δτι ο Πλάτων δὲν κατέληξεν εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ περὶ τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας τοῦ ἀγαθοῦ διὰ τῆς περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίας του· φρονεῖ μᾶλλον δτι ἡ πίστις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν πεποίθησιν τῆς μεγάλης ταύτης ἡθικῆς προσωπικότητος δτι τὸ ἀνώτατον ἀνθρώπινον ἰδεῶδες εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναγνωρισθῇ διότι ἐκφράζει τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς ὅποιας διαιροφοῦται αὕτη ἡ πραγματικότης.

Ἡ 1500ὴ ἐπέτειος τοῦ θανάτου τοῦ Αὐγουστίνου προεκάλεσεν, ώς ἦτο φυσικόν, μεγάλην πνευματικήν κίνησιν. Ὑπὸ τὸν τίτλον «A Monument to St. Augustine: Essays on His Age, Life and Thought» ἐδημοσιεύθη ἐν ἑνὶ τόμῳ σειρὰ μονογραφιῶν δέκα συφῶν. Ἀξία σημειώσεως εἶναι μεταξὺ αὐτῶν ἡ μελέτη τοῦ M. C. D'Arcy ὁ ὅποιος θέτει εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Αὐγουστίνου. — Τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Αὐγουστίνου ἀφορᾷ καὶ ἡ ἐν τῇ «Dublin Review» δημοσιευθεῖσα μελέτη τοῦ Leslie J. Walker ὑπὸ τὸν τίτλον: «The Philosophy of St. Augustine».

Αίαν σημαντικὴν ἐμφάνισιν ἀποτελεῖ ἡ μονογραφία τοῦ M. C. D'Arcy περὶ Θωμᾶ Ἀκίνα (Thomas Aquinas) ἐν τῇ ὅποιᾳ ὁ συγγραφεὺς θέλει νὰ εἰσαγάγῃ τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ σύστημα τοῦ Θωμᾶ. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ καλλίτερα βιβλία τῆς θωμιστικῆς φιλοσοφίας, τόσον ώς ἐκ τοῦ εἰς τὰς πηγὰς ἀγαφερομένου οὐλικοῦ αὐτοῦ ὅσον καὶ διὰ τὴν λελογισμένην αὐτοῦ κριτικήν. Ἐκ τῶν τριῶν αὐτοῦ μερῶν τὸ πρῶτον πραγματεύεται περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῶν πνευματικῶν ἰδιοτήτων τοῦ Θωμᾶ. Τὸ δεύτερον, τὸ καὶ μεγαλείτερον, ἀφορᾷ τὰς θεμελιώδεις ἰδέας τῆς φιλοσοφίας του, — τὰς ἀπόψεις αὐτοῦ περὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς γνώσεως, τὴν σύνθεσιν τῆς πραγματικότητος, τὴν ὄπαρξιν καὶ οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, τὸν Θεόν καὶ τὸ Σύμπαν, τὴν φύσιν καὶ τὸν ἀνθρωπὸν, καθὼς καὶ τὴν ἡθικήν. Εἰς τὸ τρίτον μέρος ἐκτίθεται ἡ μεταγενεστέρα ἴστορία τοῦ θωμισμοῦ καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Θωμᾶ ἐπὶ τῆς νεωτέρας σκέψεως. «Οπου καὶ ἀν στραφῶμεν εὑρίσκομεν, κατὰ τὸν D'Arcy, σημεῖα συσχετίσεώς μεταξὺ τῶν θεωριῶν τοῦ Θωμᾶ καὶ τῶν νεωτέρων προβλημάτων τῆς θρησκείας, τῆς Τέχνης καὶ τῆς φιλοσοφίας.

Ως εἰσαγωγὴν εἰς τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν εἶναι δυνατὸν νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸ μικρὸν βιβλίον τοῦ S. H. Mellone: «The Dawn of Modern Thought» (ἡ αὐγὴ τῆς νεωτέρας σκέψεως), δπου, ἐν περιλήψει, ἐκτίθενται αἱ θεμελιώδεις ἰδέαι τῶν τριῶν μεγάλων φιλοσόφων τοῦ 17 αἰώνος: τοῦ Descartes, τοῦ Spinoza καὶ τοῦ Leibniz.

Σημαντικὸν ἐπίσης εἶναι τὸ περιεκτικὸν ἔργον τοῦ H. T. Hallett: Aeternitas: A. Spinozistic Study. Ἐν αὐτῷ ὁ συγγραφεὺς προτίθεται νὰ κάμη θεωρητικὴν καὶ κριτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συστήματος τοῦ Σπινόζα καὶ νὰ συσχετίσῃ πρὸς τὰς γενικὰς γνωστὰς φιλοσοφικὰς ἀγωνίθεσεις τὴν βασικὴν αὐτοῦ θεωρίαν περὶ τοῦ ὄπερβατικοῦ χαρακτῆρος. τοῦ θείου καὶ τῆς πεπερασμένης καὶ φθαρτῆς φύσεως τοῦ ἀτόμου.

Σπουδαίαν συμβολήν είς τὴν ἔριην γείσαν τοῦ ἐμπειρισμοῦ τοῦ Hume δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν δύο ἀρθρα τοῦ R. E. Hobart: «Hume without Scepticism» (ἐν τῷ περιεδικῷ «Mind» τῶν μηνῶν Ἰουλίου καὶ Ὀκτωβρίου). Ὁ συγγραφεὺς προτίθεται νὰ καταδεῖξῃ καλλίτερου τὴν βαθυτέραν ἔννοιαν τῶν ἀπόψεων τοῦ Hume ἐπὶ τῶν δύο προβλημάτων τῆς αἰτιότητος καὶ τῆς ἐπαγωγῆς. Ἡ μεγάλη καὶ πρωτότυπη ἀξία τοῦ Hume, κατὰ τὸν συγγραφέα, ἔγκειται ἐν τῷ διὰ κατηγορίσεως σαφῶς ὅτι ἡ σχέσης τῆς «implication» δύναται νὰ ὑφίσταται μόνον μεταξὺ κρίσεων καὶ δχι μεταξὺ πραγμάτων ἡ συμβεβηκότων. Παρατηροῦντες ἐν συμβεβηκότων δὲν δυνάμεθα νὰ εὑρωμεν ἐν αὐτῷ τέποτε τὸ δποτίαν γχ μᾶς δικαιολογῆνται συναγάγωμέν τι πέραν αὐτοῦ ἐξαιρούμενον. Εκ τῶν ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων παρεχομένων στοιχείων δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεριάγωμεν σύντε τὴν αἰτίαν του σύντε τὰς συγεπείας του· ἡ δὲ κακονικότης είς τὴν σειρὰν μεταξὺ αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος εἶναι καθαρῶς πρωτόν τῆς πείρας. Ἡ ἀναγκαία σύνδεσις ἐνός συμβεβηκότος πράξης ἔτερον σημαίνει ἀπλῶς ὅτι ἀποκλείονται ὥρισμέναι ἄλλαι δυναταὶ περιπτώσεις, τὰς δποτίας ἔλαθεν ὑπ' ὅψιν ὁ γοῦς καὶ ἀπέρριψε. Προφανῶς ὅμως ἐν τῇ φύσει δὲν ὑπάρχει ἡ ἀπέρριψις ἄλλων περιπτώσεων. Ἡ ἔννοια λοιπὸν τῆς ἀναγκαιότητος ἔχει σημασίαν μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ πνεύματος. Ἡ ἀπόψις βασίζεται ἐπὶ τῆς πεποιθήσεως ἐπὶ μίαν τάξιν καὶ ἀλληλουχίαν τῶν γιγνομένων. Καίτοι ὅμως ἀναγνωρίζομεν τὴν τάξιν ταύτην ως λίαν πιθανήν, πάλιν θεωροῦμεν αὐτὴν ως πραγματικῶς ὑπάρχουσαν. Ὁ Hobart φρονεῖ ὅτι ἡ τοιαύτη ζητοφυΐα κακῶς χαρακτηρίζεται ως σκεπτικισμός.

Τὸ σύγγραμμα τοῦ James Bonar: «Moral Sense» πραγματεύεται περὶ ἡθικῆς φιλοσοφίας ἡ δποτία εἴχε ἀπασχόλησε: τὰ πνεύματα ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Σκωτίᾳ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, καὶ τῆς δποτίας θεωρίας ἡ θεμελιώδης διδασκαλία ἐθεώρει ως ἀρχέγονον καὶ ἔμφυτον τὸ «ἡθικὸν αἰσθημα».

Τὸ ἔργον τοῦ C. D. Broads: «Five Types of Ethical Theory» διακρίνεται διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς μεθόδου του καὶ διὰ τὴν δεξύνοιαν τῆς αριτεκῆς του. Ἐξετάζει τὰς φιλοσοφίας περὶ ἡθικῆς θεωρίας τοῦ Spinoza, Hume, Butler, Kant καὶ Sidgwick.

«Coleridge as Philosopher» εἶναι ὁ τίτλος ἐνδιαφέροντος ἔργου τοῦ J. H. Muirhead τὸ δποτίον ἀποτελεῖ καλὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἴστορίαν τῆς φιλοσοφίας. Ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ ὅτι αἱ ἀπόψεις τοῦ Coleridge ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀγγλικοῦ ἰδεαλισμοῦ ἔτυχον πολὺ ἀνεπαρκοῦς προσσοχῆς.

Ἀξιομνησύνευτοι εἶναι ἀκόμη καὶ δύο μεταφράσεις φιλοσοφικῶν ἔργων, ἡτοι 1) «The Monadology of Leibniz, with an Introduction, Commentary and Supplementary Essays», ὑπὸ τοῦ H. Wildon Carr καὶ 2) Condillac, Treatise on the Sensations ὑπὸ Geraldine Carr.

('Εκ τῆς Revue Philosophique
de la France et de l'Etranger).

F. Heinemann: Neue Wege der Philosophie Quelle et Meyer, Leipzig, 1929.

Η κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν παρατηρουμένη ἀφθονία φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων, ὡς καὶ ἡ εἰς αὐτὰ παρατηρουμένη ποικιλία τῶν γνωμῶν κατέστησαν ἀναγκαῖαν τὴν δημοσίευσιν ἔργων ἀποτελούντων «εἰσαγωγὴν» εἰς τὸ χάος αὐτό. Τὸ ἄνω βιβλίον τοῦ κ. Heinemann εἶνε ἀσυγαγώνιστον ὅχι μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς δυνάμεως τῆς πραγματείας του. Κυρίως ἐν τῇ ἔργασίᾳ ταῦτῃ λαμβάνει ὑπ’ ὅψιν του τὴν γερμανικὴν φιλοσοφίαν, μὲ τὴν ξένην δὲ τοιαύτην ἀσχολεῖται μόνον ὅταν αὕτη ἐξήσκησεν ἐπιρροήν τινα ἐπὶ τῆς γερμανικῆς (οὗτω δ Bergson καὶ δ Croce ἔχουσι τὴν θέσιν των ἐν τῇ προκειμένῃ μελέτῃ). δικαιον ὅμως θὰ ἦτο νὰ μὴ παρελείποντο συγγραφεῖς ὡς δ Alexander, δ Whitehead ἢ δ Brunschwig, τῶν δποίων ἡ συμβολὴ εἰς τὰς «γέας ὅδοὺς τῆς φιλοσοφίας» εἶνε οὐχὶ εὐ-καταφρόνητος. Ἐν τῇ συστηματικούσει τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν τὴν δποίαν ἐπιχειρεῖ διὰ νὰ εὕρῃ τὸν σκοπόν, τὸ τέρμα, πρὸς τὸ δποῖον τείνει ἡ ἐξέλιξις τῆς φιλοσοφίας, δ κ. Heinemann θεωρεῖ ὡς τὸ ἀνώτατον αὐτῆς σημεῖον, τὴν «φιλοσοφίαν τῆς ὑπάρξεως» τοῦ Martin Heidegger. δ σκοπὸς ὅμως αὐτῆς εὑρίσκεται ἐν αὐτῇ τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ συγγραφέως καὶ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς «ἀπηχήσεως».

Η κατάταξις τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν ἀποτελεῖ, ὡς εἴπομεν, τὴν μεγαλειτέραν ἀξίαν τῶν ἔργων τοῦ κ. Heinemann. Κατ’ αὐτὸν ἡ γεωτέρα φιλοσοφία διαγράφει μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα μίαν διαλεκτικὴν ἐξέλιξιν, ἡ δποία ἐπαναλαμβάνει καὶ τελειώνει τὴν ἐπὶ χιλιετηρίδας διαρκούσαν ἐξέλιξιν τῆς φιλοσοφίας ἀκριβῶς δὲ ἡ δλονὲν αὐξανούμενη ταχύτης τῆς ἐξελίξεως ταύτης παρέχει εἰς τὸν συγγραφέα τὸ ἐνδόσιμον νὰ πιστεύῃ ὅτι ἐγγίζει αὕτη εἰς τὸ τέρμα της. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἐξελίξεως δ κ. Heinemann τὸ εὑρίσκει εἰς τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὰς διαφόρους περιόδους διάφοροι ἀρχαὶ ἐθεωρήθησαν ὡς θεμελιώδεις ἀρχαὶ ἐκφράζουσαι ὅχι μόνον τὰς φιλοσοφικὰς τάσεις ἀλλ’ δλόκληρον τὴν νοοτροπίαν, δλόκληρον τὸν πολιτισμὸν μιᾶς ἐκάστης δεδομένης περιόδου. Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι μέχρι τοῦ ἔτους 1600 (Bacon, Descartes Galilée) ἡ κυριαρχοῦσα ἀρχὴ εἶνε ἡ τῆς «ζωῆς». Ἐνῷ τὸν γεώτερον κόσμον χαρακτηρίζει ἡ κυριαρχία τοῦ «πνεύματος» τὸ δποῖον ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὴν ζωτικὴν αὐτοῦ διάσιν καὶ γίνεται ἀνεξάρτητον. Τὸ πνεῦμα, ἡ ratio, κυριαρχεῖ κατὰ τοὺς τρεῖς ἐπομένους αἰῶνας. Μόλις περὶ τὰ 1870 ἀρχίζει νὰ διαγράφεται ἡ ἀντιδραστική, καὶ νὰ ἐμφανίζωνται, μὲ τὴν κριτικὴν τοῦ νοός, οἱ πρόδρομοι μιᾶς νέας ἐποχῆς, τῆς δποίας ἡ κυριαρχοῦσα ἀρχὴ εἶνε ἡ τῆς ὑπάρξεως, ἀνωτέρα τῶν δύο ἄλλων ἀρχῶν.

“Η μπαρξίς, λέγει ο κ. Hein, είναι ζωή γνωμόζοσα και προϊαμβάνοντα στην θαυμή τὰς ἀρχὰς τῆς γνώσεως της. Ζωή γιγνώσκοντα και ἀντιλαμβανομένη, ή δποία ἀσχολεῖται μὲ τὸ ἴδιον θαυμής εἶναι.

“Ο ρυθμὸς οὗτος—ξανθή, πρετιμα, μπαρξίς—δὲν είνε ρυθμὸς αὐθαίρετος ἀπόδειξις δτι ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῇ ἔξελίξει τῆς φιλοσοφίας τῶν τελευταίων 60 ἑτοῦ, καὶ ἀποτελεῖ τὸ διάγραμμα τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Heinemann, ὁ δποίος, τὴν σωτηρίαν τῆς φιλοσοφίας ἐκ τῆς κρισίμου καταστάσεως εἰς τὴν δποίαν εὑρίσκεται αὕτη, εὑρίσκει ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς μπάρξεως τοῦ κ. M. Heidegger..

*E. Krakowski: L'esthétique de Plotin et son influence.
Paris, Boccard, 1929.*

Μετὰ βραχεῖαν ἐπισκόπησιν τῆς σγολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας και τῆς ἐποχῆς τοῦ Πλωτίνου ὁ συγγραφεὺς ἔξετάζει: τὰς γενικὰς προϋποθέσεις και τὰ προηγούμενα τῆς αἰσθητικῆς τοῦ Πλωτίνου πρὸ παντός, και ὡς εἶνε δίκαιον, τὸν Πλάτωνα, κατόπιν τοῦ Ἀριστοτέλην και τοὺς Στωικούς.

Τὰ βασικὰ θέματα τοῦ νεοπλατωνισμοῦ εὑρίσκουσιν εὐκόλως τὴν ἐφαρμογήν των ἐπὶ τῆς αἰσθητικῆς. Ἡ ἀρχὴ τοῦ κάλλους ἔγκειται ἐν τῇ μορφῇ ἐνῷ ή τοῦ ἀσχήμου ἔγκειται ἐν τῇ ὄλη. Άλι καλαι τέχναι εἶνε οἱ ἵεροφάνται τῆς ἀρετῆς· ἀποτελοῦσιν ἀπλῶς τὴν μίαν ἐκ τῶν μορφῶν τῆς διαλεκτικῆς: ἐπιστροφὴ πρὸς τὸν Θεόν διὰ μέσου τῶν ὀραίων σωμάτων, ἔπειτα τῶν ψυχῶν, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀπόλυτην ὀραιότητα, ή δποία εἶνε μόνον νοητή, και πέραν αὕτης.

Ο συγγραφεὺς ἔξετάζει ἀκολούθως τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Πλωτίνου ἐπὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ και ἰδίως ἐπὶ τοῦ ἀγ. Αὐγουστίνου και δι' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν σχολαστικῶν τοῦ μεσαίωνος και τῶν νεωτέρων αὐτῶν κληρονόμων· σημειώτη τὴν στενήν σχέσιν τοῦ Ἀλεξανδρείαν μυστικισμοῦ πρὸς τὴν περὶ «διαισθήσεως» θεωρίαν τοῦ Schelling, τοῦ Bergson και άλλων. Ο λόγος τοῦ βιβλίου τούτου εἶνε κυρίως διγματικός. Μία δὲ τῶν διευθυντηρίων ἴδεων αὐτοῦ εἶνε ή κεφαλαιώδης σπουδαιότης τῆς αἰσθητικῆς ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν θεωριῶν τοῦ Πλωτίνου. «Καθ' ἥμας» λέγει ὁ συγγραφεὺς «τὸ καλαισθητικὸν αἰσθητικά εἶνε ή ἀφετηρία τῆς ἐκστάσεως ἐκείνης ή δποία ἀποτελεῖ τὸν ἀγώτερον σκοπὸν τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Πλωτίνου».

E. de Bruyne: Esquisse d'une philosophie de l'art.

Τὸ διάγραμμα τοῦ ἔργου τούτου τοῦ κ. Bruyne, καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Γάγδης, περιλαμβάνει δλα τὰ πρὸς τὴν Τέχνην σχετικότερα ζητήματα. Τὴν φιλοσοφίαν τῆς Τέχνης δυνάμεθα νὰ ἔνοχησθωμεν κατὰ δύο τρόπους. Ο πρῶτος εἶνε τὸ σύστημα, τὸ διπλοῖ

εἶνε πάντοτε κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡττον «ἐκ τῶν πρωτέρων» καὶ προέρχεται ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐκ μᾶς καὶ ἀπλῆς κατευθυντηρίου ίδεας, ἐκ τῆς δποίας ὁ συγγραφεὺς θέλει δπωσδήποτε γὰ συναγάγῃ ὅλα τὰ φαινόμενα. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον εἰργάσθησαν δλοι οἱ παλαιότεροι αἰσθητικοὶ ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος μέχρι τοῦ Hegel καὶ τοῦ Taine.

Ο δεύτερος τρόπος ἡττῆς «πραγματεία», ὁ δποῖος πρὸ παντὸς φροντίζει γὰ σεβασθῆτὴν μεγάλην ποικιλίαν τῶν πραγματικῶν γεγονότων καὶ τῶν ἀπόφεων. Τὸν τρόπον τοῦτον ἡσπάσθησαν οἱ H. Delacroix, Mallek, Freienfels, Dessoir, Utiz. Τὸν δεύτερον τοῦτον τρόπον ἀκολουθεῖ ὁ κ. Bruyne, ἐμπνεόμενος κατὰ προτίμησιν ὑπὸ τῶν ἀνωμημονεύεντων τεσσάρων συγγραφέων. Δὲν διατυπώνει καμμίαν ἀπόλυτον «φόρμωσιλαν», ἡ δποία νὰ περιέχῃ ἐν ἑαυτῇ μόνην καὶ δλόκληρον τὴν ἀλήθειαν ὡς πρὸς δλους τοὺς καλλιτέχνας καὶ δλας τὰς Τέχνας, ἀλλὰ προσπαθεῖ γὰ διαγράψῃ τὴν ἀξίαν, τὴν ἔκτασιν τοῦ κύρους καὶ τὸν ρόλον ἑγδὲ ἑκάστου ἐκ τῶν πολυπληθῶν κυρίων παραγόντων.

Βεβαίως ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐργασίας ἔχει δλιγάτερον προσωπικὸν χαρακτῆρα καὶ κάμνει δλιγατέραν ἐντύπωσιν, εἶνε δημιώς ἀληθῆς ἐπιστημονικὸς καὶ γονιμώτερος διὰ τὸν ἀναγνώστην.

G. Gentile: *La filosofia dell'Arte*. Milan, Treves, 1930.

Περὶ φιλοσοφίας τῆς Τέχνης πραγματεύεται καὶ ὁ τέταρτος τόμος τῶν ἀπάντων τοῦ κ. Gentile: πρόκειται περὶ τῶν παραδόσεών του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ρώμης κατὰ τὸ ἔτος 1927—8, ἀλλὰ ἐκφράζουσιν ίδεας, τὰς δποίας ἡ φιλοσοφία του τοῦ «πνεύματος, ὃς ἐνεργεῖας καθαρᾶς» προσχνήγγειλεν ἡδη πρὸ πολλῶν ἑτῶν.

«Ο ἀγθρωπὸς εἶνε φύσει καλλιτέχνης, δὲν ἔχει δὲ ἀνάγκην γὰ ἀναζητῆ ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του δ, τι καλεῖται καλλιτεχνία». «Η συνείδησις τῆς καλλιτεχνίας εἶνε ὄμοία πρὸς τὴν συνείδησιν τῆς ἡθικῆς ζωῆς, διότι τόσον ἡ μία δσσον καὶ ἡ ἄλλη εἶνε ἡ συνείδησις λειτουργίας ἐσωτερικῆς τοῦ «ἀνθρωπίνου πνεύματος». «Η καλλιτεχνία εἶνε λειτουργία τοῦ πνεύματος αὐτόνομος καὶ οὐσιώδης».

Η αἰσθητικὴ αὐτὴ εἶνε φιλοσοφία, ὁ δὲ συγγραφεὺς ἀναγνωρίζει εἰς αὐτὴν μεγίστην δογματικὴν σπουδαιότητα. Τὸ πρῶτον μέρος πραγματεύεται περὶ τῆς ἀνάγκης ίδεαλιστικῆς συναγωγῆς τῆς καλλιτεχνίας: περὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦ νὰ θέσῃ κανεὶς τὸ πρόβλημα τῆς καλλιτεχνίας ἀπὸ τῆς ἐμπειρικῆς ἀπόφεως κτλ. Τὸ δεύτερον μέρος πραγματεύεται περὶ τῶν ίδιοτήτων τῆς καλλιτεχνίας καὶ εὑρίσκεται οὕτω πλησιέστερον πρὸς τὴν πεῖραν. Ο κ. Gentile δὲν ἀποδίδει καμμίαν σπουδαιότητα εἰς τὴν ἐμπειρικὴν αἰσθητικὴν, τὴν δποίαν χαρακτηρίζει ὡς προσωρινήν. Εἶνε ἀνάγκη γὰ ἀνυψωθῆ ἡ κανεὶς εἰς φιλοσοφικὴν αἰσθητικὴν, ἡ δποία γὰ τοποθετῆ τὴν καλλιτεχνίαν εύθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐγένετος γενικῆς θεωρίας τῆς δημιουργικῆς ζωῆς τοῦ πνεύματος.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

FRIEDRICH GUNDOLF †

Την 12 Ιουλίου 1931 απέθανε ὁ Friedrich Gundolf!

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Gundolf ἔχασεν ἡ Γερμανία τὸν κατ' ἔξογὴν
ἰστορικὸν τοῦ πνεύματος καὶ τῶν γραμμάτων.

Τὸ «ἀρχεῖον φίλοσ. καὶ θεωρ. τῶν ἐπιστημῶν», τοῦ διποίου πολλοὶ¹
συνεργάται μπήρεαν μαθηταὶ καὶ φίλοι τοῦ Gundolf, ἀξιερώνει τὸ
παρὸν τεῦχος εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἔξαιρετον ἀνδρὸς — καὶ δημοσιεύει
κατωτέρῳ τὸν ἐπικήδειον λόγον τοῦ κασιμήτορος τῆς φίλος. σχολῆς τοῦ
πανεπιστημονίου τῆς Heidelberg καθηγητοῦ F. Panzer.

«Τὸν στεφάνους τούτους καταθέτω ἐπὶ τῆς σφράγεως τοῦ Friedrich
Gundolf ἀφ' ἑνὸς μὲν κατ' ἐντολὴν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πα-
νεπιστημίου τῆς Heidelberg ὡς ὁ πλησιέστερος τοῦ μεταστάντος ἐν
τῷ ἐπαγγέλματι συγγενής, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Ἄιδελβέργης ὡς γραμματεὺς αὐτῆς. Εἶνε δείγ-
ματα βαθεῖας θλίψεως διότι τὸν ἐγκάσταμεν, δείγματα ὑπερηφανείας καὶ
εὐγνωμοσύνης διότι ἡτοῖδικός μας. Βεβαίως δὲν ἥμιπορος μὲν νὰ εἴπωμεν
ὅτι μία Σχολὴ μὲ τὸν μαθητικὸν καὶ διδασκαλικὸν αὐτῆς βίον ἢ μά-
κρα Ἀκαδημία μὲ τὴν ἀποκλειστικὴν αὐτῆς ἐναπόλησιν περὶ τὴν καλ-
λέργειαν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ τὴν δργάνωσίν της ἀπο-
τελοῦσι χῶρον ἐντὸς τοῦ διποίου θὰ ἡτοῖ δυνατὸν νὰ περιορισθοῦν ἡ
ζωὴ καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ Gundolf ἢ ἔδαφος ἐκ τοῦ διποίου θὰ ἀνεδει-
κυύετο ἢ προσωπικότης καὶ τὸ ἔργον του ὡς πρὸς τὸ οὐλίτερον καὶ
τὸ πλέον ἰδιάζον αὐτῶν μέρος. Πόθεν ἥρχετο πραγματικῶς ὁ Gundolf,
κατὰ πόσον τὸ ἔργον του εἶνε ἐπιστήμη, ἢ πλέον ἢ καὶ ἔλασσον αὐτῆς
ἢ ἄλλο τι, ποὺ ἀπέβλεπε καὶ τὶ ἐσκόπει, δλα αὐτὰ δὲν εἶνε ὁ κατάλ-
ληλος χρόνος καὶ τόπος διὰ νὰ ἐξετασθοῦν καὶ ἀγαλυθοῦν, οὔτε μου
ἐδόθη τοιαύτη ἐντολή. Αὐτὸς θὰ γίνη κατὰ τὴν ἀναργυριστικὴν ἕορτὴν ἢ
διποία δργανοῦται πρὸς τιμὴν τοῦ μεταστάντος.

Ἐδῶ θὰ διμιλήσω μόνον περὶ τοῦ τὶ ἡτοῖ ὁ Gundolf δεῖ γημᾶς σὲ
διποῖοι ἐξώύσαμε καὶ εἰργαζόμεθα μὲ αὐτόν, θὰ διμιλήσω διὰ τὸν Ἀι-
θρωπον Gundolf τὸν διποῖον ἐγνωρίζαμε καὶ ἀγαπούσαμε. Κανεὶς
διμως ἐξ δισων γνωρίζουν τὸ ἔργον τοῦ Gundolf δὲν θὰ ἥμιπορέσῃ νὰ
ἰσχυρισθῇ διὰ τοιαύτη ἀποψίας παραβλέπει ἀκριβῶς τὸ ἔργον χάρις εἰς
τὸ διποῖον ὁ σημερινὸς πεπολιτισμένος κόσμος γνωρίζει τὸ δνομα Gundol-
dolf καὶ ἀναφέρει αὐτό, καὶ διότι αὐτὸς οὗτος ὁ Gundolf περισσότερον
παγκότες ἀλλού διεκήρυξεν διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσις της, ὁ ἀνθρωπος καὶ
τὸ ἔργον του, ἰδίως εἰς τοὺς μεγάλους, εἶνε ἐν καὶ ἀγώριστον, αὐτὸς ὁ
διποῖος ἐθεώρει διὰ κάθε εἶδους πνευματικὴ κίνησις ἐν τῇ ιστορίᾳ ἡτοῖ
δυνατὸν νὰ κατανοθῇ μόνον ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ διποῖοι ἥσαν οἱ φο-
ρεῖς, οἱ δημιουργοὶ τῆς τὰ θύματα αὐτῆς καὶ δι' αἰτῶν.

Τὰ μόνα ποῦ ἡμποροῦσαν νὰ προσφέρουν εἰς τὸν Gundolf ἡ Σχολὴ μας καὶ ἡ Ἀκαδημία ἦσαν ἐν ἐπίπεδον ἐπὶ τοῦ ὅποιου νὰ ἡμπορῇ γὰρ σταθῇ ἡ ἔξωτερική αὐτοῦ ζωὴ, ἡ μιὰ κατάταξις εἰς τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτειακὰς κατηγορίας ἡ δποῖα θὰ ἐδείκνυεν τρόπον τιγὰ τὴν τάξιν του, πρὸ παντὸς δῆμως μία σκηνὴ ἀπὸ τῆς δποίας γὰρ ἡμπορῇ γὰρ μεταδίδῃ τὰς· ἵδεας τού, γὰρ καλῇ καὶ νὰ ἐνθουσιάζῃ ὑπὲρ τῆς σκέψεως καὶ τῶν σκοπῶν του τὴν διψώσαν καὶ εὕπλαστον γεότητα. Καὶ δ Gundolf ὑπῆρξε πάντοτε, κατὰ τὸν ἴδιαζοντα εἰς αὐτὸν τρόπου, πιστὸγ καὶ εὐγνῶμον μέλος τῶν σωματείων τῶν δποίων μετεῖχε, παρ' ὅλα δσα εἰς αὐτὰ ἥτο δυνατὸν νὰ τοῦ φαίνωνται ὡς ὑπερβολικοὶ περιορισμοί. Σπανιώτατα ἔλλειψε ἀπὸ τὰς συγεδριάσεις· σπανίως ἐλάμβανε τὸν λόγον· πάντως δὲ τὸ ἐπραττε μόνον δταν ἐπρόκειτο περὶ ἀνθρώπων καὶ ὅχι περὶ ὑπηρεσίας τινὸς καὶ πάντοτε ἥναγκαζε τοὺς ἀκροατάς του νὰ τὸν ἀκούωσι μετὰ προσοχῆς. Μάλιστα ἐνδιμισεν δτι ἥτο ὑποχρεωμένος νὰ ὑποστῇ χάριν τῆς Σχολῆς τὴν θυσίαν μιᾶς ἐνιαυσίου κοσμητείας, ἐνῷ εἶχε συγκινητικὴν ἀνεπιτηδειότητα δι' ὅλας αὐτὰς τὰς καθαρῶς τυπικὰς ὑπηρεσίας.

Τοὺς ἕηροὺς τύπους, ἀπὸ ἔξω ἐπιβεβλημένους, καὶ χωρὶς νὰ ἀγτιστοιχεῖ εἰς αὐτοὺς πνευματικὸν περιεχόμενον τὸ δποῖον γὰρ τοὺς ἀπήγτει καὶ γὰρ ἥτο ἀντιληπτὸν κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, δὲν ἡμποροῦσε νὰ τοὺς ὑποφέρῃ. Εἶχεν ἀνάγκην ἐλευθερίας καὶ ἀπεριφρίστου ὕψους διὰ νὰ ἡμπορῇ γὰρ ἀναπτύξῃ τὰς μεγάλας του πτέρυγας. Δὲν τὸν ἐνδιέφερε νὰ παροτρύνῃ, ὡς διδάσκαλος, πρὸς τὴν τεχνικὴν καὶ μεθοδικὴν ἐργασίαν, καίτοι πολὺ ἀπεῖχεν ἀπὸ τοῦ νὰ παραγγωρίζῃ τὴν ἀπαραίτητον αὐτὴν προϋπόθεσιν κάθε ἐπιστημονικῆς προσπαθείας καὶ νὰ περιφρονῇ αὐτήν. Ἄλλως τε δ ἴδιος εἶχεν ἀγέλθει τὰς βαθύτατας αὐτὰς καὶ ἐπανειλημμένως εἶχε βαδίσει τὸν κοπιαστικὸν αὐτὸν δρόμον. Μόνον ἔνα ἐπιπλαίου παρατηρητὴν ἥτο δυνατὸν νὰ διαφύγῃ πέση σοβαρὰ προσπάθεια, ποία ἀκριβεστάτη γνῶσις καὶ τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν τῆς παραδόσεως καὶ τῆς ἐρεύνης ἐκρύπτοντο δπισθεν τοῦ ἔργου του, καίτοι βεβαίως ἥτο κεκαλυμμένη καὶ σκιασμένη ἀπὸ τὴν λάμπουσαν καὶ ἀπαστράπτουσαν μορφὴν του ἀπαραμίλλου. τούτου καλλιτέχνου τῆς γερμανικῆς γλώσσης, ἀπὸ τὴν μορφὴν αὐτὴν ἥ δποία, δπως καὶ κάθε ἄλλη διὰ τῆς σαφοῦς αὐτῆς διατυπώσεως ἐπενεργοῦντα ἔκφρασις, τόσον ἐπικινδύνως παρώτρυνε πρὸς ἀπομίμησιν, καίτοι ἥτο τελείως ἀμίμητος, διότι μόνον τὸ πνεῦμα του καὶ ὁ πλοῦτος του ἤσαν εἰς θέσιν νὰ προσδώσουν εἰς αὐτὴν περιεχόμενον καὶ γὰρ τὴν δικαιολογήσουν. Διδάσκαλος δῆμως ἥτο μόλις ταῦτα δ Gundolf ἐν τῇ ὑπερτάτῃ σημασίᾳ καὶ καθηγητὴς ἐν τῇ πλέον ἀρχεγόνῳ ἐννοίᾳ τῶν λέξεων τούτων: διότι τὴν ἀπέναντι τοῦ κόσμου στάσιν του διεκήρυξε μὲ κάθε φράσιγ ποὺ ἔξεφερε, ταύτοχρόνως δὲ παρουσίαζεν ἐν τῷ προσώπῳ του, ὑπεράγω τοῦ καθ' ἔκαστον περιεχομένου τῆς γνώσεως καὶ τῆς διδασκαλίας του, ἔνα ὑπόδειγμα ἀπὸ τὸ δποῖον ἥ γερμανικὴ γεολαία ἥδύνατο ἐπὶ τὸ ἐγτυπωτικώτερον νὰ διδαχθῇ ἐκεῖνο ποῦ τόσον πολὺ λείπει ἀπὸ τὴν ἐποχήν μας! γὰ

εῖμεθα αὐστηρότατοι ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ μας. νὰ ἔχωμεν πίστιν πρὸς τὸ ἔργον μας καὶ ἀκαταπόνητον ἐπιμέλειαν, νὰ διακρίνωμεν σαφῶς καὶ νὰ παραμερίζωμεν πάν τὸ ποταπὸν καὶ νὰ ἀπεγκλωπιέθα τὴν μικροπρέπειαν καθὼς καὶ τὴν ἀνόητον παιδείαν καὶ ἐπίδειξιν πνεύματος, ταῦτοχρόνως διμως γὰρ παραδίδωμεθα μετὰ σεβασμοῦ καὶ νὰ λατρεύωμεν μὲς ἀγνήγη ἀφοσίωσιν πάν τὸ πραγματικὸς μέγα.

Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς, τὸ δὲ ή ζωὴ του ἀπετέλει ὑπόδειγμα διλων τούτων, ἔκειτο ὑπεράγιο τοῦ τύπου, η̄ βαθεῖα καὶ ἐπιβλητικὴ μαγεία τῆς ὑπάρξεως του. Καὶ δὴ μένον ἐξηγησαῖς διὰ τοῦ πνευματικοῦ του ἔργου καὶ τὸν πλέον ἀνθιστάμενον νὰ παραδεχθῇ τὴν ἀλήθειαν τοῦ ὥραιού ρήτορος τοῦ Goethe καὶ Schiller, διὰ τουτέστιν η̄ μόνη σιωτηρία ἐναντίον μεγάλων ἀρετῶν εἶναι η̄ ἀγάπη, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ καθημερινῇ ζωῇ η̄ δια τὸ ὄμοιός μαγευτικὸς ὡς συγθρωπος, διότι ὁ ἀνθρωπος αὐτὸς ὁ τόσῳ μεγάλος κατὰ τὸ πνεῦμα, ὁ ὅποιος η̄ το εἰς θέσιν νὰ δικλῆ μετὰ τόσης ὑπερηφανείας καὶ βεβαιότητος ἐπὶ πραγμάτων τοῦ πνεύματος, η̄ το μετριόφρων μέχρι συγκινητικότητος ἐν τῷ καθημερινῷ βίῳ, ὁ ἀνδρικώτατος αὐτὸς ἀνήρ εἶχε τόσην παιδικὴν ἀθεστητα, η̄ το τόσον διατεθειμένος πρὸς εὐγνωμοσύνην καὶ σεβασμὸν διὰ κάθε παραμικρὸν πρὸς αὐτὸν ὑπηρεσίαν, ώστε δποιος τὸν ἐπλησίας η̄ το αὐτόχρημα ὑποχρεωμένος νὰ τὸν ἀγαπήσῃ στ' ἀληθιγά. Πόσον σεβασμὸν καὶ ἀγάπην καὶ ἀπειρον εὐγνωμοσύνην ἐπέδειξε πρὸς τὸν ποιητὴν ἐκείνον πληγσίον τοῦ ὅποιου ἐμεγάλωσε, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐνωρὶς παρέλαβεν ὑψηλὸν μέτρον καὶ ὑψηλὸν σκοπὸν διὰ τὸ ίδιον ἑαυτοῦ ἔργον χωρὶς τὰ ὅποια ποτὲ δὲν θὰ ἐγίνετο δ, τι ἔγινε, δπως ὁ ίδιος κάποτε ρήτως μεσ ὥμολόγησε, προκειμένου περὶ τινων ἀντιρρήσεων ὡς πρὸς τὰς ἀπόψεις του.

Διὰ τοὺς μαθητάς του η̄ το πάντοτε ὁ καλλίτερος σύμβουλος, ὁ ἐπιεικέστερος ἔξεταστης καὶ κριτής. Ἡτο χαρὰ καὶ εὐχαρίστησις τὸ διὰ μας η̄ το ἐπιτετραμμένον νὰ παρακλουθῶμεν τὸν ἀγνὸν αὐτὸν ἀνθρώπον, καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὴν παρηγορίαν μας. Αἱ ὑπερήφανοι λέξεις «η̄ το ίδιος μας» ἀς καταπνίξουν τὸν βαθύν μας πόνον. "Ας ἀποτελέσουν αὖται καὶ τὴν παρηγορίαν διὰ τὴν συνοδὸν τοῦ βίου του πρὸς τὴν ὅποιαν, ώς τὴν σκληρότατα πληγεῖσαν, στρέφεται κατὰ τὴν θλιβερὸν αὐτὴν στιγμὴν η̄ συμπάθεια καὶ δ σεβασμὸς μας· ἀς ἀρυσθῇ τὴν δύγαμιν διὰ νὰ ὑποφέρῃ τὴν σκληρὰν τύχην ἐκ τοῦ τίτλου τῆς εὐγενείας τὸν ὅποιον τῆς ἀπένειμε δ Μεγάλος αὐτὸς — τὰ ποιήματά του τὸ πιστοποιοῦν καὶ ἔγω τὸ γνωρίζω ἀπὸ τὸ στόμα αὐτοῦ τοῦ ίδιου — διότι τὴν ἐθεώρει καὶ τὴν ἀγάπα ὡς ἀναγκαῖον καὶ ἀναπόσπαστον μέρος τῆς πλέον ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ζωῆς.

Καὶ οὕτως ἀποχωριζόμεθα ἀπὸ τὸ θητὸν τμῆμα τοῦ Gundolf μὲ ἀπειρον καὶ βαθεῖαν δδύνην, διότι ἐσβέσθη δι' ἡμᾶς τὸ ἀκτινοβόλον αὐτὸ βλέμμα, διότι δὲν θὰ βλέπομεν πλέον τὸ εὐγενὲς πρόσωπον τοῦ ὅποιου τὰ χαρακτηριστικὰ περιεβάλλοντο μαγευτικῶς ἀπὸ πνεῦμα καὶ καλωσύνην. Παραδίδοντες διμως τὸ σῶμα του εἰς τὴν γῆν διατρέσθημεν

τὴν ἀσφαλεστάτην καὶ πλέον εὐχάριστον βεβαιότητα ὅτι τὸ καλλίτερον αὐτοῦ μέρος παραμένει ἀφθαρτον, διότι ὁ ἔδιος ἥτο καὶ εἶνε τμῆμα τοῦ ζῶντος ἐκείνου πνεύματος, εἰς τὸ ὅποῖον ἥθελε νὰ ἀφιερώσῃ τὸ νέον οἰκοδόμημα τοῦ πανεπιστημίου μας, τῷ αἰωνίως ζωγτανοῦ ἐκείνου. Εἶναι, διὸ τὸ ὅποῖον γέγονησι καὶ τάφος ἀποτελοῦν ἀπλῶς ἐναλλασσομένας ἐποχὰς τῷ ἀπείρου ωκεανοῦ, τῆς διαρκοῦς ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ ζῶντος πέπλου τῆς θεότητος.

Θεὸς καὶ ἀγάπη: εἰς τὰ ποιήματά του ἀποκαλεῖ ὁ Gundolf τὰ δύο ταῦτα τοὺς ἀστέρας οἱ ὅποιοι ἐφώτιζον τὴν ζωὴν του καὶ δταν ἀκόμη ὅλα τὰ ἄλλα κατεποντίζοντο. Ὁ θεὸς καὶ ἡ ἀγάπη τὸν παρέλαβαν τώρα εἰς τοὺς κόλπους των καὶ θὰ ἐξακολουθήσουν, ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ἀφθαρτον ἔργον του, νὰ ρίπτουν παρήγορον φῶς εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς δλους τοὺς κατόπιν ἐρχομένους.

Μὲ βαθυτάτην συγκίνησιν ἀπομακρύνομαι ἀπὸ τὸ σκῆνος τοῦ μεγάλου τετιμημένου καὶ πεφιλημένου ἀνδρὸς καὶ ἀπευθύνω εἰς αὐτὸν τὸν φτωχαρετισμὸν ἐκεῖνον τὸν ὅποῖον ἔχαραξεν ὁ μέγας ἀνιδός τῆς γερμανικῆς μυθολογίας δι’ ἓνα ὄλλον ἀνθρωπὸν ὁ ὅποῖος εἶχε ζήση διμοίαν πνευματικὴν ζωὴν καὶ ἔγραψε αὐστηρῶς μεμετρημένην ἀλλὰ καὶ ὠραιοτάτην γλωσσαν, καὶ ἀπέθαντο πάρα πολὺ ἐνωρίς:»

«Ἄς ἔχῃ ἀνάπταυσιν ἡ ψυχὴ του καὶ δις εἶναι εὐλογημένη ἡ γλῶσσα του».

HARALD HÖFFDING (1843 - 1931)

Τὸ φιλοσοφικὸν ιωνόν, ἵδιᾳ τῆς Εὐρώπης ὑπέστη λίαν αἰσθητὴν ἀπώλειαν ἐν τῷ πρωστῷ τοῦ ἐκ Δανίας φιλοσόφου Harald Höffding. Ὁ Δανὸς φιλόσοφος ἐθεωρεῖτο δικαίως ὡς ὁ πλέον εὔρωπαῖος ὅλων τῶν φιλοσόφων. Τὰ ἔργα του ἔχουσι μεταφρασθῆναι κατὰ τὸ μεγαλείτερον αὐτῶν μέρος εἰς τὴν γερμανικὴν, τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν.

Τὸ φιλοσοφικὸν ἔργον του H. Höffding περιλαμβάνει πολλὰ καὶ ποικίλα θέματα. Τὰ προβλήματα τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἐπιστημολογίας ἀπησχόλησαν ἴδιαιτέρως τὸν H. Höffding κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του. Ἀποτέλεσμα τῶν μελετῶν του ὑπῆρξαν «ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια» καὶ αἱ θαυμάσιαι μυκραὶ μελέται ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν τῆς Ἀναλογίας, τῆς Σχέσεως καὶ τῆς Ὀλότητος. Παρὰ τὴν πρωθεντικούταν ἡλικίαν του ὁ H. Höffding εἶχε διατηρήσει ἀκμαίας τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις εἰς τρόπον ὡστε τοῦ ἥτο δυνατὸν νὰ παρακολουθήσῃ μετ’ ἐγδιαφέροντος καὶ συμπαθείας τὰς νέας ἰδέας καὶ τὴν ἔργασίαν τῶν ἄλλων. Κατώρθωσε νὰ συμβαδίζῃ μὲ τὸν χρόνον, πραγμα τὸ ὅποῖον ἀπέδειξαν τὰ τελευταῖα αὐτοῦ ἔργα, διακρινόμενα διὰ τὴν ἐνημερότητά των, διὰ τὴν διαύγειαν τοῦ πνεύματος καὶ διὰ τὴν μετριόπαθειαν αὐτοῦ, ἀρεταῖ αἱ ὅποιαι εἶχον τόσον συντελέσει εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν πρώτων αὐτοῦ ἔργων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Rivista Internazionale di Filosofia del Diritto.

Διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ κ. Giorgio del Vecchio.

"Ετος XI, Τεῦχος 4—5.

Περιεχόμενα. — "Ἄρθρα:

Gabriele Faggela, Le energie giuridiche.

Domenico Antonio Cardone, La morale e il diritto nel pensiero di P. Galluppi.

Lorenzo Caboara, La teoria romagnosiana della componenza causale.

Tullio Pinelli, La natura dello Stato Sovietico.

Σημειώματα καὶ συζητήσεις:

Alessandro Passerin d'Entrèves, Stato e Chiesa secondo Zwingli.

Luigi Ciffo Bonaccorso, Della volontà.

Manfredi Siotto Pintòr, La peste del dilettantismo nel campo del diritto internazionale.

Carlo Alberti Biggini, A proposito dei diritti di libertà nelle costituzioni del dopo-guerra.

Giacomo Perticone, Postilla.

Basu (P. S.), Bergson et le Vedanta. Montpellier, Libr. nouv. 1930.

Bayet (Albert) Histoire de la Morale en France, Vol I et II. Alcan.

Bret (Dr. P. Thomas), Précis de métaphysique, J. B. Baillière, 1930.

Breuer (J.), Der Rechtsbegriff auf Grundlage der Stannierschen Sozialphilosophie, Berlin, 1912.

Braun (H. U.), Nietzsche und die Frauen, Leipzig, I. Meiner 1931.

E.Y.D. MS.K.11
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

- Bonthobi (G.), *Ibn Khaldoun. Sa philosophie sociale.* Paris, Geuthner 1930.
- Brunschwig (Léon), *De la connaissance de soi.* Paris, Alcan.
- Billig (J.), *Der Zusammenbruch des deutschen Idealismus bei den russischen Romantikern.* Berlin, C. Heymans. 1931.
- Brunet (P.), *L'introduction des theories de Newton en France au XVIII siècle.* Paris, Blanchard, 1931.
- Casotti (M.), *Maestro e scolaro.* Milano 1930.
- Dambaska (I.), *La theorie du jugement de M. Ed. Goblot.* Leopol. Soc. des Sc. et Let. 1930.
- Darrow (K. K.), *Le système des ondes et corpuscules.* Paris, Hermann, 1930.
- Fourrier (D. M.), *Une experience religieuse.* Paris; Alcan. 1931.
- Gentile (G.), *Opera complete. La philosophia del Arte* Milano. Tresses 1931.
- Gouhier (K.), *La vie d' A. Comte.* Paris Gallimard 1931.
- Goyau (G.), *Le catholicisme.* Paris, Alcan. 1931.
- Guyon (R.), *Essai de psychologie matérialiste.* Paris, Costes, 1931.
- Hoffmann (E.), *Cusanus-Studien. Das Universum des Nikolaus von Kues.* Heidelberg, 1930.
- Hume (D.), *Oeuvres philosophiques choisies,* trad. M. David. Paris Alcan. 1930.
- Huré (J.), *Religion et philosophie.* Paris, Fischbacher, 1931.
- Husserl (Ed.), *Méditations cartesiennes. Introd. à la phénoménologie.* Paris, Colin, 1931.
- Isbyam (I.—C.), *Infinity and ego.* London, Daniel, 1930.
- Jankélévitch (V.), *Bergson.* Paris, Alcan. 1931.
- Jolivet (R.), *A la recherche de Dieu. Notes sur Ed. Le Roy.* (Arch. d. philos.) Paris, 1931.
- Joseph (H. W. B.), *Some problems in Ethics.* Oxford, Clarendon, 1931.
- Kierkegaard (S.), *Religion der Tat. Sein Werk in Auswahl.* Leipzig, Kröner.
- Kuypers (Mary-Slaw), *Studies in the 18th Century Background of Hume's empiricism.* Minneapolis. Un. of Min. 1930.
- Lang-Eichbaum (D. W.), *Das Genie—Problem.*—München Reinhardt. 1931.
- Levy-Brühl (Lucien), *Le surnaturel et la nature dans la mentalité primitive.* Paris, Alcan. 1931.
- Leroy (A.), *La critique et la religion chez D. Hume.* Alcan, Paris, 1930.
- Lacaze-Duthiers (G. de), *Philosophie de la préhistoire.* Paris.

- Flammarion, 1931.
- Le Bon (Dr. G.), *Bases scientifiques d'une philosophie de l'histoire* Paris, Flammarion, 1931.
- Le Roi (Ed.), *La pensée intuitive II. Invention et vérification*. Paris, Boivin, 1930.
- Le Roi (M.), *Descartes social*. Vrin. Paris, 1931.
- Litman (A.), *Cicero's doctrine of nature and man*. New-york, 1930.
- Maierr (A.), *Kant's Qualitätskatégorien*. Berlin Pan. Verlag Kurt Metzner, 1931.
- Majumdar (A. M.), *The Samkhya conception of personality*. Calcutta, Un. Press, 1930.
- Meyerson (Emile), *Du cheminement de la Pensée*. Paris, Alcan, 1931.
- Mignosi (P.), *Razione e rivelazione*. Palermo, la Tradizione, 1930.
- Moog (W.), *Hegel und die Hegelsche Schule*. München, Reinhardt, 1930.
- Nubar (Z.), *Le premier principe. Rien n'est arbitraire. La mécanique fondée sur une théorie des chocs durs*. Paris, Blanchard, 1930.
- Ponce (A.), *Problemas de psicología infantil*. Buenos Aires P. V. Gonzalez, 1931.
- Perrin (J.), Langenville (P.) et al. *L'orientation actuelle des sciences*. Paris, Alcan, 1930.
- Rank (Dr. O.), *Seelenglaube und Psychologie*. Leipzig et Wien, F. Deuticke, 1930.
- Reichenbach (H.), *Atom und Kosmos*. Berlin deutsche Buchgemeinschaft, 1930.
- Reininger (R.), *Metaphysik der Wirklichkeit*. Wien et Leipzig Braumüller.
- Renda (A.), *Valori spirituali e realtà*. Messina, Principato.
- Ritter (Dr. Const), *Die Kerngedanken der Platonischen Philosophie*, München, Reinhardt.
- Roback (Dr. A.), *Personality*. Cambridge (Mass.), 1931.
- Ruyer (R.), *Esquisse d'une philosophie de la structure*. Paris, Alcan, 1930.
- Simart (M.), *Interpretation du monde moderne*. Flammarion, 1930.
- Siever (P.), *L'âme et le corps d'après Spinoza*. Paris, Alcan, 1930.
- *La psychophysique humaine d'après Aristote*, Paris, Alcan, 1930.
- Solovine (M.), *Héraclite d'Ephèse*. Alcan, 1931.
- Stammier (G.), *Leibniz*. Paris, Alcan, 1931.
- Strahm (Dr. H.), *Die «petites perceptions» im System von Leibniz*. Bern u. Leipzig. Haupt., 1930.

- Tilgner (Adr.), Le travail dans les moeurs et dans les doctrines, Alcan. Paris.
- Tsanoff (R. A.), The nature of evil. New York. Mac Millan, 1931.
- Vaissière (J. de la), La théorie psychanalytique de Freud. Arch. de Phil. Paris, Beauchesne, 1930.
- Viernandt (A.), Handwörterbuch des Soziologie, 1 u. 2. Lieferung. Stuttgart, Enke 1931.
- Warrain (F.), La matière et l'énergie., Alcan. 1930.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελίς	16	στίχος	9
>	26	>	5
>	29	>	2
>	31	>	12
η	51	>	16
>	53	>	18
>	54	>	33
>	61	>	14
>	62	>	13
>	63	>	22
>	64	η	23
>	67	>	25
>	75	>	9
>	81	>	8
>	81	>	8

βλέπε αἰ ἀντὶ ἡ
 > ἐπηρεάζεται ἀντὶ ἐπιρεάζεται
 > μπορεῖ ἀντὶ μπορῇ
 > ἐφ' ὅσον δὲν ἀντὶ ἐφ' ὅσον καὶ δὲν
 > δ ἀντὶ ἡ
 > διαλεκτικοῦ ἀντὶ διαλακτικοῦ
 > συνυφαίνεται ἀντὶ συνφαίνεται
 > ἐδῶ ποῦ ἀντὶ ἐδῶ
 > δπως ἀντὶ δμως
 > μετάγενεστέραν ἀντὶ μεταγεστέραν
 > γνωσεολόγος ἀντὶ νωσεολόγος
 > ἀλήθειαν ἀντὶ ἀλήθεια
 > κοινοτυπία ἀντὶ κοινοτοπία
 > τῆς ἀντὶ τίς
 > κρουνοὺς ἀντὶ κρουνού